

Fråga om tjänstemäns agerande i anledning av formulering i en insändare har inneburit en kränkning av anställds yttrande- och meddelarfrihet

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA klagomål mot vård-, äldre- och omsorgsförvaltningen i Landskrona kommun angående ifrågasatt kränkning av yttrande- och meddelarfriheten. Av anmälan och därtill fogade tidningsartiklar framgick bl.a. följande.

AA, som arbetar som personlig assistent inom vård-, äldre- och omsorgsförvaltningen, skrev en insändare till Helsingborgs Dagblad. I insändaren, som publicerades den 18 mars 2005, anförde han bl.a. följande.

/---/

Vad man behöver inom vård och omsorg är löner som gör att man kan leva på lönen utan bidrag. Är det för mycket begärt?

Vi behöver inte flera chefer utan mer folk på golvet som gör skitjobbet. Kan man inte inse detta, då har man verkligen hamnat på fel plats i livet.

Man kan inte bygga ett hus genom att börja med taket, man måste börja med grunden, alltså med dem som gör skitjobbet.

/---/

I anledning av insändaren blev AA uppringd av enhetschefen BB och kallad till ett möte med förvaltningschefen CC, något som AA emellertid avböjde. Vid samtalet uttalade BB att om AA ansåg att han hade ett "skitjobb" borde han överväga att söka ett nytt arbete.

Utredning

Anmälan remitterades till Vård-, äldre- och omsorgsnämnden i Landskrona kommun för utredning och yttrande över vad som framförts i anmälan.

Nämnden antog som sitt remissvar en tjänsteskrivelse undertecknad av förvaltningschefen CC och områdeschefen DD. I remissvaret anfördes följande.

Upprinnelsen till AA:s insändare är en verksamhetsdag på Folkets Hus som arrangeras av vård-, äldre och omsorgsförvaltningen. Under denna dag träffas medarbetare och nämndens politiker för genomgång och diskussion kring

verksamhetsberättelserna från föregående år och även i mindre grupper utbyta erfarenheter och åsikter kring vissa frågor. Verksamhetsdagen är en del i förvaltningens arbete att uppmuntra medarbetare till delaktighet och engagemang. Övertygelsen att en framgångsrik verksamhet har sin grund i engagerade och kompetenta medarbetare är också ett av de mål som lyfts fram i måldokumentet "Ett gott liv med vård och omsorg i Landskrona". I denna finns också fastslaget att medarbetare kan förvänta sig att ha möjlighet till inflytande på beslut som rör den egna arbetsplatsen och få framföra idéer och ta initiativ i syfte att utveckla verksamheten. Inom förvaltningen arbetas det mycket med frågor som uppmuntrar till delaktighet och inflytande och vi är väl medvetna om yttrandefriheten och de möjligheter denna ger alla och envar att föra fram sina åsikter.

I AA:s insändare framförs att det behövs "mer folk på golvet som gör skitjobbet" och att det inte går att börja med taket utan "man måste börja med grunden, alltså med dem som gör skitjobbet". Denna formulering och om nämning för arbetet som "skitjobb" gav en reaktion hos oss som ansvariga för verksamheten. Vi anser att arbetet inom vård och omsorg är ett viktigt och kvalificerat arbete som kräver både kompetens och utbildning för att ge en god kvalitet i insatserna. Ett kontinuerligt arbete pågår med att uppvärdera arbetet och förmedla en positiv bild av arbetet inom vård och omsorg både till dem vi arbetar för och dem som kan komma att söka sig till arbete hos oss. En omnämning av arbetet som "skitjobb" tycker vi därför är en olycklig formulering som ger en felaktig bild av arbetet. Vi anser också att det är en bild av arbetet som kan uppfattas väldigt negativt och kränkande för de vårdtagare som är beroende av våra insatser, inte minst för de brukare som har personlig assistans och som en följd av omfattande funktionshinder är helt beroende av sina personliga assistenter.

Av denna anledning ville vi träffa AA och höra kring hur han omnämner och ser på sitt arbete. I samråd med områdeschef ringde enhetschef BB upp AA den 22/3 -05 för att bjuda in honom till ett möte dagen därpå. Vid samtalet betonades att det inte handlade om att han skrivit sin insändare och framfört åsikter utan att det var formuleringen och uttrycket skitjobb som vi ville prata med honom om. Vid detta samtal framförde BB att: *Om man har inställningen att man har ett skitjobb, så kanske man inte är på rätt plats?* Detta sades generellt och inte som en uppmaning att AA borde söka sig annat arbete. AA uppgav att den föreslagna tiden inte passade och att han inte var intresserad av ett möte. Tilläggas bör att det senare framkom att detta telefonsamtal hördes ut i brukarens hem då högtalaren på telefonen enligt uppgift var påkopplad. Detta var inget som BB blev upplyst om vid samtalet och kan anses direkt olämpligt då det kan vara känsliga uppgifter både ur sekretess- och integritetsaspekten som tas upp vid samtal.

Den 29/3 -05 ringer undertecknad områdeschef DD upp AA för att höra hur han uppfattat syftet med inbjudan till vårt första möte. Detta samtal gjordes i samråd med förvaltningschef CC. Återigen betonades att det inte handlade om att han skrivit insändare utan omnämningen av arbetet. AA förklarade att han aldrig sagt eller skrivit att arbetet är ett skitjobb utan att det är ett vedertaget begrepp som är brukligt att använda. Han får då svaret att det är tydligt att vi har olika tolkningar och innebörder i ordet och att vi inte behöver diskutera de uppenbart olika tolkningarna. Jag påpekar också vid samtalet att vårt möte inte skulle handla om några andra frågor eller att vi såg negativt på att han skrivit insändare, utan att vi önskade ett möte för att prata vidare om hans uppfattning om sitt arbete och hur vi på olika sätt kan samverka med frågan att uppvärdera arbetet. AA:s inställning till ett samtal med oss var fortsatt negativ och han menade att vi fick komma ner till den fackliga expeditionen om vi ville honom något mer. Detta samtal ägde rum inne hos medicinskt ansvarig sjuksköterska EE, som kan intyga vad som sades av undertecknad, dock ej hela samtalet då ingen form av högtalare användes. Eftersom AA förklarar att han inte menat att jobbet var ett skitjobb har frågan för mötet klarats ut och från förvaltningens sida var ärendet därmed avslutat.

AA yttrade sig över remissvaret.

I ett beslut den 25 oktober 2006 anförde *JO André* följande.

Bedömning

I 2 kap. 1 § regeringsformen föreskrivs att varje medborgare gentemot det allmänna är tillförsäkrad yttrandefrihet, dvs. frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor. Begränsning av yttrandefriheten får enligt 2 kap. 12 § regeringsformen ske endast genom lag eller, i vissa fall, genom annan författning. Någon sådan begränsning är dock inte aktuell i förevarande fall.

I tryckfrihetsförordningen ges kompletterande bestämmelser för en speciell del av yttrandefriheten, nämligen den del som avser yttranden i tryckt skrift, s.k. meddelarfrihet. Meddelarfriheten enligt 1 kap. 1 § andra stycket tryckfrihetsförordningen innebär att det står varje medborgare fritt att – med iakttagande av de bestämmelser som är meddelade i tryckfrihetsförordningen till skydd för enskild rätt och allmän säkerhet – i tryckt skrift yttra sina tankar och åsikter, offentliggöra allmänna handlingar samt meddela uppgifter och underrättelser i vilket ämne som helst.

Yttrandefriheten utgör en förutsättning för en fri debatt om lämpligheten och riktigheten av myndigheternas handlande och möjliggör därmed också en granskning av hur offentliga tjänstemän sköter sina åligganden.

Lagregleringen om yttrandefrihet ger offentligt anställda samma skydd som alla andra medborgare. En offentligt anställd kan således fritt ge uttryck för sin uppfattning, även rörande den egna myndighetens verksamhet, såvitt tystnadsplikt inte gäller för uppgifterna.

Det skydd för yttrandefriheten som regeringsformen anger är ett skydd gentemot ”det allmänna”. Skyddet innebär att en myndighet inte får ingripa vare sig formellt eller informellt mot någon för att han eller hon har använt sig av sin grundlagsstadgade rätt att yttra sig i massmedier eller på annat sätt ge uttryck för sin uppfattning. En myndighet får inte heller försöka motarbeta att den anställde använder sig av sina rättigheter. En arbetsgivare kan således inte genom generella uttalanden eller genom kritik i enskilda fall försöka påverka arbetstagaren i fråga om det sätt på vilket yttrandefriheten används. Detta gäller även i de fall en myndighet anser att arbetstagaren har lämnat felaktiga uppgifter. Myndigheten är i stället hänvisad till att på lämpligt sätt bemöta och rätta sådana uppgifter.

Den som är anställd vid en myndighet har alltså rätt att, utan att behöva frukta att bli föremål för repressalier från myndighetens sida, offentligt framföra från arbetsgivarens uppfattning avvikande synpunkter på myndighetens organisation och verksamhet. Reglerna till skydd för yttrandefriheten fritar dock självfallet inte den anställde från skyldigheten att i arbetet lojalt rätta sig efter arbetsgivarens beslut och direktiv angående hur verksamheten skall bedrivas, oavsett vilken uppfattning han eller hon kan ha om dessa.

I en insändare som var införd i Helsingborgs Dagblad den 18 mars 2005 framförde AA synpunkter på bl.a. löner och organisationen inom vård-, äldre- och omsorgsförvaltningen. AA arbetar själv som personlig assistent inom förvaltningen.

AA har gjort gällande att förvaltningen har kränkt hans yttrande- och meddelarfrihet genom att, i anledning av hans insändare, kontakta honom och framföra att han borde söka sig ett nytt arbete om han ansåg att han hade ett "skitjobb".

Nämnden har i sitt remissvar anfört bl.a. följande. Eftersom AA hade använt uttrycket skitjobb i sin insändare ville förvaltningen ha ett möte med honom och "höra kring hur han omnämner och ser på sitt arbete". Vid telefonsamtalet betonade enhetschefen BB att det inte handlade om att han skrivit sin insändare och framfört åsikter utan att det var formuleringen och uttrycket skitjobb som de ville prata med honom om. BB framförde att "om man har inställningen att man har ett skitjobb, så kanske man inte är på rätt plats". Detta sades generellt och inte som en uppmaning att AA borde söka sig ett annat arbete. Vid förvaltningen pågår ett kontinuerligt arbete med att uppvärdera och förmedla en positiv bild av arbetet inom vård och omsorg. En omnämning av arbetet som skitjobb ger en felaktig bild av arbetet och kan uppfattas mycket negativt och kränkande för de vårdtagare som är beroende av insatser.

Det är i och för sig naturligt att en arbetsgivare, när den får anledning att tro att en anställd är missnöjd med sitt arbete och sina arbetsförhållanden, tar upp en diskussion med den anställda om detta. Försiktighet är emellertid påkallad om en myndighet med en anställd vill diskutera frågor som har direkt samband med vad den anställda har uttalat i medierna. Ett samtal mellan företrädare för myndigheten och den anställda får inte föras på ett sådant sätt att den anställda uppfattar det som en kränkning av hans yttrande- och meddelarfrihet.

Av remissvaret framgår att skälet till att AA inbjöds till ett möte var att man ville tala med honom i anledning av en formulering i insändaren. Under telefonsamtalet tog BB också upp frågan om en person som anser sig ha ett "skitjobb" är på rätt plats. Även om det vid det samtalet, och vid det senare telefonsamtalet med DD, betonades att mötet inte föranleddes av att AA hade skrivit en insändare och framfört kritik, kan jag ändå ha viss förståelse för att han uppfattade förvaltningens kontakter med honom som ett sätt att försöka påverka hur han uttrycker sig i medierna. Enligt min mening har förvaltningen, genom sitt agerande i anledning av AA:s insändare, kränkt hans yttrande- och meddelarfrihet. Förvaltningen kan inte undgå kritik för detta.